دەوڵەت … نوسینی جۆزیف پرۆدۆن…و: زاهیر باهیر …. بەشی7

دەوڵەت*:
نوسینی جۆزیف پرۆدۆن، P. J. PROUDHON
و: زاهیر باهیر
بابەتی دەوڵەت، سروشت و ئایندەی:

بەشی حەوت:

ئەوە ئاشکرایە . دەوڵەت ن□ن□ری کۆمەڵە و لە دەرەوەی کۆمەڵ ڕێکخراوە بۆ پاراستنی لاواز لە بەرانبەر بەهێزا، بە واتایەکی دیکە، بۆ پارێزگاری ئاشتی نێوانی ناڕازییەکان و ئەوانەی پاریزگاری لە نیزام دەکەن . وەکو بینیمان زۆری نەویست کە Louis Blanc مەبەست و هۆکاری بوونی دەوڵەت و ئامانجی ئاشکرا بکات، کە دەتوانرێت شوێنەوار یاخود سەرچاوەکەی لای Grotius, Justinian, Cicero لای هەموو ئەو نوسەرانەشی هەر کات لەسەر مافی گشتی نوسیبێتیان، بدۆزێتەوە. ئەوە ترادیسۆنی Orphic-ە [ئەو ناوەیە کە دراوە بە کۆمەڵێك خەڵکی ئیماندار کە پراکتیکیان کردوە، ئەسڵی ئەمانە دەگەڕێتەوە بۆ کۆمەڵی یۆنانی کۆن و کۆمەڵی هێلینستییەکان- وەرگێڕ] کە پەیوەستە بە Horace وە [پێشەنگی شاعیران لە سەردەمی Augustus. —وەرگێڕ] .

[ئەمەی خوارەوە کۆپلەیەکە لە هەڵبەستەکانی بە زمانی لاتینی، منیش وەرمگێڕا بۆ ئینگلیزی و لە ئینبگلیزییەوە کردومە بە کوردی . ڕەنگە هیچ مانایەکی ئاوا نەدات بۆ خوێنەر، بەڵام من نەمویست فەرامۆشی بکەم- وەرگێڕ] :-

ئاژەلی جەنگەڵەکان پیرۆزن بۆ خوداکان .
کوشتن و پەیڕەوی سیستەم و جۆری خواردن Orpheus ڕادەوەستێنێت
د□□□□ن ئەو، شێر و پڵنگی ماڵیی کردووە و کۆنترۆڵی هێڕش و دڕند□یانی کردووە
دەستنیشانکردنی Amphion و Thebes citadel
دەنگی وەکو تاری ئامرازەکانی مۆسیقا و جوڵاندنی بەردەکان، بووە بەمە دەیویست نوێژکەران بەرەو سەرسامبوون بەرێت

”Orpheus وەکو کەسەکی ئاسمانی، وەکو ئیلاهییەك، یاخود وەرگێڕەکی]موتەرجیمەکی[خوداکان، بانگەشەی پیاوانی لە ناوجەرگەی دارستان و جەنگەڵەکانەوە کردوە و مەشکی پێ کردون لە ترسی وەنەی کوژراوان و گەشتی مرۆڤی مردووان. ئەم کارەشی سەرەنجام ئەو شۆرەتەی داوەتە، کە ئەو شێر و پڵنگەکانی ماڵیی و دەستەمۆکردووە هەر وەکو دواتر بە Amphion, دەزەرەوەی Thebes وتـراوە [Thebes : نـاوی یۆنـانییە بە شارەکی کۆنی میسر، شوێنەوارەکەی کەوتۆتە سەر ڕووباری نیل ، 420 میـــل لە خـــواروی قـــاهیرەوە – وەرگێڕ] وتـــراوە، بەهۆی دەنگە کاریگەرییە بە سۆزە شیعراوییەکەیەوە بەردەکانی جوڵاندووە و بەهۆی سـیحری نـوێژەکەیەوە پەشێوویـی کـردوون بە ئەو شـوێنەی کە خۆی ویستویەتی”

ئەو سۆشیالیزمەی کە ئەمە دەیزانین و دەیناسین داخوازی و هەوڵەی ئەنـدێشەی زێڕیـی خەڵکـانێکی دیـاریکراوی نـاوێت. بەڵـام ئەوان بەتەواوی لاسـایی ئەفسـانەی کۆنەکـان دەکەنەوە، کە پـی مەزهەبـی کاسۆلیکیی دەکەن ، هاوکاتیش خوتبەی دژایەتکردنیشی دەدەن، ئەوان هەڵدەزنەن بە دەسەڵاتا و لاسایی دەسەڵاتداران دەکەنەوە و دواتر لەتەکیانا دەکەونە غەرامیات، دوای ئەوەش بە هەموو هێزی خۆیان دەقیڕێنـن: ئـازادیی، یەکسـانیی، برایەتیـی، بەم شـێوەیە سوێکە کەتایی دێت. ئیدی یەکێك بە وەحیدار دەردەچێت، یەکێك بوەتە ڕیفۆرمکەر، یەکێ دی دیمۆکراسـیی و موسـڵیحی نـوێکەرەوەی کۆمەڵـایەتیی، یەکێ تـر نـاونراوە کاندیـدی وەزارەت لە گۆشە و پێشەوەچوونـا- نـا، تەنـانەت یەکێکیـش هەیە بە سـەرەکی دیکتاتۆرییەتی کۆماریش.
کەواتە بە دانپیانـانی Louis Blanc ، دەسـەلات زادە و لە دایکبـوی بەربەریەتە، ڕێکخـراوی دەوڵەت شاهیـدی دڕنـدەیی و تونـدوتیژی حاڵەتێکن لە نێوان پیاوانی سەرەتای سروشتییەکانا- بە نەبوونی تەواوی بازرگانی و پیشەسازیی[پرەدەن بە تەوسەوە ئەمە بە لویس بلانـك دەڵێـت –وەرگێڕ]. بە ئەم وەحشگەرییەش دەوڵەت دەبـوایە هەڵوەستی هەبوایە و ڕاوەستایە دژ بە هێزی هەر یەك لە تاکەکان و کاردانەوەی هەبوایە، ئەمەش بە باڵادەستبوونی هێزێکی توانادار لە غیابی ئارگویمێنتێکی دیکەدا هەر دەکرا، تاکو ئارەزووەکانی مەیسەر بکـات. کەواتە دەسـتوری دەوڵەت، وەکـو ئێسـتا وتمـان دوژمنێکـی سەرسەختی کۆمەڵایەتییە، گورگە و لە پێستی پیاودایە. خودی Blanc Louis خۆی ئەمە دەڵێت بە دابەشکردنی مرۆڤەکان بەسەر بەرەی بەهێز و لاوازدا، ئەو کاتە وەکو وەحشییە کێوییەکان لەناوخۆیانا لەسەر خواردنەکانیـان، ناکۆکـدەبن، ئەویـش [لـویس بلانـك] ئەو کـاتە

نەوندگیرییان بە دەوڵەت، دەکات.

کاتێك کە دەوڵەت بە سوود و بە کەڵك دەبێت، کە خودی دەوڵەت بەتاڵە لە بابەت، لەئامانجی بوونیی و هەروەها مەتیۆقەکەشی، ڕۆژێک دێت لە بەرانبەر هەر عیلەتێك کە دەوڵەت هەکارەتی، ئیدی هەرچییەك بێت، دەبێت خۆی لەو سەرە ڕێگایەدا لابەرێت. نابێت کەمێك نە لاواز و نە بەهێز لەخۆی بگرێت، بە ئەوەی نایەکسانیی و نەتوانایی جەستەدی و ڕۆشنبیریی نەتوانێت ببێتە هەکاری جۆرەیی و سەرکوتکردن، تاکو تاك سەربەخۆیی مسۆگەربکات و پێویستی بە پاراستن نەبێت. کەواتە دەوڵەت زیاتر خەیاڵییە تاکو ڕاستیی.

ئێستاش ئەمە دەقی ئەو ئوتروحەیە کە ئەمڕۆ دەوامی پێدەدەین.

هێز کە نەرمیی و ڕەقی مەرامەکان دیاریدەکات ، وردە وردە جێگای یاسای ماف بە ڕێی یاخود بە یاسای هێز، دەگرێتەوە، کاریش کە سەرنجام دەستبەری ئاسایش دەکات، هەنگاو بە هەنگاو ئازادیی و یەکسانیی لە پلەیەکی بەرزتر زیاتر لە دین و دەوڵەت و کار، ئافرینەرە دەکات. لێرەدا یەکەم کاری بازرگانیی و پیشەسازیی، دوای ئەو زانست کە ڕەحی پێدەدا، لە دوا قۆناغ و شیکردنەوەدا هونەرە، کە دەیکاتە گۆڕی نەمر. دین بە بەڵێن و هەڕەشەکانییەوە، دەوڵەتیش بە لەشکر و دادگایەوە سەزی دادگەریی دەدەن ، کە ئەوە زۆر لاواز بووە لای پیاوانی سەرەتایی، کە تەنها هەڕەشەیەکی سزادەرانەی ڕوونە بە وەرانکردنی مەشکەکان. لای ئەمە پیشەسازیی، زانست ، وێژە ، هونەر، هەموو گەندەبوون، هەر وەکو Jean Jacques وتوویەتی ئەم سزادانە لە شوێنی دیکەدا دەیانبینینەوە ، ئەمە لە دابەشبوونی موڵکییەتا، لە ئامراز و ماشێنەکانی پیشەسازیی، لە گەشەکردنی ئیسراف و کەمالیاتا [زیادەپێویست] ، دەیانبینین، لە ئاوەژوکردنەوەی ئارەزووەکانا یاخود لە دەستبەسەرداگرتنی ئارەزوویەکی سەپێنراو بەسەر هەموو پێداویستییەکانی کاردا. پاش بەربەرییەتی سەردەمی دەرینەکان، دوای هاتن و سزای تووژاڵ و دەستوری فیودالیی لە کۆمەڵی سەرەتاییدا، دوا توخمی کۆیلایەتی، هێشتا وەکو سەرمایەیەك مابوو. دواتر ئەم سەرمایە ڕێگای خۆی ونکرد، کرێکاران، بازرگان، میکانیك، کێڵگەوان، پیاوانی زانست، هونەرمەند، چی تر پێویستیان بەوە نەما لە لایەن ئەو سەرمایەوە بپارێزرێن. ئەوەی کە هەر یەك لەمانەی پاراستوە بەهرە و سەلیقەی [مەوهوبەکەی] بووە، زانیارییەکەی بووە، بارودۆخە پیشەسازییەکەی بوووە. پاش دەستبەرداربوون لەو سەرمایەیە، بەردەوامبوونی دەوڵەت زۆر دوورە لە پارێزگاری و پاراستنی ئازادیی-یەوە، ئەو تەنها

دەتوانێت سازش بە ئازادیی-یەوە بکات .

درێژەی هەیە

....

*لەم نامیلکەیەدا پرۆدۆن ڕەخنە گرنگەکەی دژ بە پێگەی سۆشیالیستە دەوڵەتیەکانی / دەوڵەتخوازەکانی وەکو Louis Blanc و Pierre Leroux دەخاتە ڕوو کە لە ژێر وەهمی گواستنەوەی دەوڵەتی- سەروەردا بوون کە سیحراویانە لەلایەن ئەوانەوە دەکرێت بە دەوڵەتی – خزمەتکار کە لە خزمەتی خەڵکدا یە، بگۆڕێت. بە بەدبەختی، ئەم وەهمە بە فراوانی و بە زۆری بڵاوبووەوە و تا ئێستاش وەکو هەموو وەهمەکانی دیکە هەر لەگەڵمانا یە ، ئەگەر بمانەوێت مرۆڤگەلێکی ئازاد و پێگەیشتوو و بەرپرسیار بین، ئەم وەهمە پێویستە ڕەتبکرێتەوە.
پرۆدۆن ئەم تێکستەی لە ساڵی 1848 دا بە فەرەنسی نوسیوە و Benjamin R. Tucker لە ساڵی 1960 دا وەریگێڕاوەتە سەر ئینگلیزی.
منیش لە دەقە ئینگلیزیەکەیەوە گێڕیومە بۆ زمانی کوردی.
خوێنەر لە خوێندنەوەیدا پێویستە ئاگادار بێت کە هەندێك بڕگەو ڕستە و وشە کە هاتون، هی خودی دوو نەیارەکەی پرۆدۆنە و پرۆدۆنیش بە تەوسەوە بەرانبەریان، like Louis Blanc و Pierre Leroux ، بەکاری هێناونەتەوە. گەر خوێنەر تێبینی ئەوە نەکات ئەوە ڕەنگە تووشی سەر لێبشێوانبێت کە لە کاتێکدا هەمان تێگەیشتن و چەمك لە لایەن خودی پرۆدۆنەوە و نەیارەکانیشیەوە بەکارهێنراون. لە وەها حاڵەتێکدا خوێنەر وا حاڵی دەبێت ، کە جیاوازییەك لە نێوانی ئەم دوو لایەنەدا نییە .
لە کۆتاییدا دەبێت ئەوەش بڵێم ئەم تێکستەی پرۆدۆن بە دیدی ئەنارکیستەکانی ئێستا خاڵی نییە لە سەرنج و ڕەخنە کە ئەمەش لای ئەنارکیستەکان شتێکی ئاساییە، هاوکاتیش بوونی ئەو ڕەخنە و سەرنجانە لە ئەنارکیستیبوونی پرۆدۆن کەم ناکاتەوە. بناخەی بیری ئەو و دژایەتیکردنی بۆ دەوڵەت و دەسەڵات و داکۆکیکردن لە خودی خۆبەڕێوەبەریی و کاری هەرەوەزیانە و گەلکاریی و مافی تاك، تۆسقاڵێك لە بایەخی نوسینەکانی پرۆدۆن سەبارەت بەو پرسانە، کەمناکەنەوە. وەرگێڕ.